

NAŠ DOM

LETNIK XV., ŠT. 4.   □   CELJE   □   APRIL 1923.

Ustajenje — sad trpljenja!

VELIKANOČ — praznik največjega veselja, brezmejne radosti nad Gospodom, od mrtvih vstalim in preslavljenim! A še pred včeraj **VELIKI PETEK** — dan največje žalosti, spomin neizmernega trpljenja, bolečin in smrti Zveličarjeve! Šele trpljenje je prineslo Gospodu častitljivo vstajenje. „Ali ni moral Kristus vse trpeti in tako iti v svojo slavo?“ (Luk. 24, 26).

S čudovito naglico se je širilo mlado krščanstvo; v treh stoletjih se je ukoreninilo v vseh delih tedaj znanega sveta. A ti uspehi so bili sad trpljenja, skozi katero so hodili prvi kristjani celih 300 let: meč, ogenj, križ in divje zverine! „Kri mučencev je bila seme za nove kristjane!“ (Tertulijan).

SLOVENCI smo vstali iz teme verske mlačnosti, neizobraženosti, gospodarske sužnosti in politične nezavednosti; med bratskimi jugoslovanskimi narodi smo dosegli najvišjo stopnjo verskega življenja, izobrazbe, gospodarske osamosvojitve in politične zavednosti. A vstajenje Slovencev je sad nadčloveških naporov, trudov, trpljenja in žrtev od Boga nam danih voditeljev: Slomška, Mahničič, Jegličič, Kreka, Korošča! In naših podrobnih delavcev v cerkvi, izobraževalnih društvih, posojilnicah, zadrugah in naših političnih organizacijah.

Kje najbujneje cveti društveno življenje? Kje so najzavednejši, najodločnejši, najdelavnejši, najpožrtvovalnejši, najnesebičnejši društveni delavci in člani? Ali ne tam, kjer so morala naša društva ob svojem rojstvu iti skozi najljutejše boje, trpljenje in preganjanje?

Kje se klešejo najčistejši značaji, najpožrtvovalnejši dobrotniki človeštva in naroda? Ne-li v trpljenju, križih in bolečinah, samozatajevanju in odpovedi?

Mladina! Ne boj se trpljenja in križev in odpovedi! Ne straši se bojev s samim seboj, ne napornega dela v društvih ne žrtev za narod in cerkev! Velikonoč, vstajenje, radost ti bo rodilo, tebi in narodu!

A. BOŠTELE :

VSTAJENJE.

V noč polno črnih senc,
v srca napojena z grenkim vinom
zazvenela je mogočna in vesela pesem:
Gospod je vstal!

Zadehtela je livada
in zapeli so zvonovi
in zarajala so srca :
aleluja, aleluja !

Gospod je vstal!
Mi pa spimo in molčimo?

O, nikar ! Raztrgajmo vezi
in v mladi, solnčni dan
zapijmo zmagoslavno pesem :
aleluja, aleluja !

STJEPAN BARIĆ, predsednik Hrvatske ljudske stranke :

NARODNA SKUPŠČINA.

Volitve so končane. 313 poslancev, med njimi 21 zastopnikov Slovenske ljudske stranke pojde 16. aprila v narodno skupščino v Beograd. Narodni skupščini je dana najvišja, od vsake druge svetne oblasti neodvisna (suveréna) oblast v državi : zakonodajna oblast. Upravna in sodna oblast samo izvršujeta to, kar zahteva suveréna volja narodne skupščine.

Narodno skupščino tvorijo

narodni poslanci.

Na Angleškem je v prvi dobi narodne skupščine moral izvoljeni poslanec poleg overovnice, da je izvoljen za poslanca, prinesiti v parlament tudi navodila svojih volilcev. Poslanec, ki ni imel navodil, ni mogel delovati v narodni skupščini. Ako se je med zasedanjem pojavilo novo vprašanje, za katero poslanci niso imeli navodil, se je skupščina odgodila, da si poslanci dobijo navodil od svojih volilcev. To je bilo mogoče samo tako dolgo, dokler je skupščina imela izdelati vsako leto le zelo malo zakonov. Angleški parlament je n. pr. v letih 1225 do 1272 izdelal komaj vsaka 3 leta po en zakon; od l. 1399 do 1403 pride na eno leto že 10 zakonov; pozneje je število letnih zakonov čedalje bolj naraščalo, tako da je angleška skupščina nazadnje izdelala letno po 500 zakonov in še več. Ko je parlament moral vsled tega skoro vsak dan glasovati za kak zakon ali proti, poslanec

ni imel več časa ne prilike, da se za vsak zakon posvetuje s svojimi volilci. Dandanašnji, ko so zakoni k temu še mnogo obširnejši nego stari, — samo carinske pogodbe z raznimi državami ima vsaka po več ko 1000 členov — je poslancu sploh nemogoče iti za vsak zakon k volilcem vprašat, kaj bi radi in kako. Vsled tega se je sčasoma razvilo mišljenje, da poslanci niso odvisni od volilcev, kako naj vršijo svojo zakonodajno oblast. Rekli so: poslanec ni zastopnik samo svojih volilcev, tudi ne samo svojega okraja, ampak je zastopnik vsega naroda. To mišljenje je vedno bolj prevladovalo. Izraženo je v ustavah raznih držav. Naša ustava pravi o tem v členu 74: „Vsak narodni poslanec zastopa ves narod, ne pa samo onih, ki so ga izvolili. Volilci ne smejo dajati in narodni poslanci ne smejo sprejemati zapovednih in obveznih navodil.“ Po ustavi torej poslanci za dobo svojega poslančevanja ne zavisijo od volilcev. V narodni skupščini lahko govorijo kakor hočejo in nikdo jih zaradi tega ne more klicati na odgovor.

Kljub temu je poslanec po javnem mnenju vezan na mišljenje svojih volilcev in pošten človek se bo vedno čuval, da mu v njegovem delovanju ostane čast neoskrunjena in značaj neomadeževan. Krivo pa mislijo tisti, ki zahtevajo, da mora poslanec izpremeniti svoje politično prepričanje ako ga izpremenijo njegovi volilci. Značajan človek tega ne stori! Ne menja lastnega prepričanja, da se dopade svojim volilcem in da bi ga tudi drugič zopet volili. Značajan poslanec uravna svoje prepričanje po svojem prevdarku in svoje delovanje po svoji vesti, ne pa po vesti svojih volilcev. Ko se angleški politik Edmund Burke v nekem važnem vprašanju ni zložil s svojimi volilci v Bristolu, je rekel v svojem govoru: „Vaš poslanec vam ni dolžen samo marljivosti, ampak tudi rabsodnost; in on vas izdaja namesto da bi vam služil, ako svoje prepričanje žrtvuje vašim predsodkom. Jaz sem vaše koristi zastopal z neomajno vztrajnostjo proti vašemu mišljenju. Prepričam sem bil, da ste me izvolili zato, da bom steber države, ne pa plehnat petelin na strehi, ki kaže, kam veter piše.“ Če bi vprašal razum, bi tudi jaz tako odgovoril; če srce, pa bi storil tako kakor je napravil ustanovitelj Slovenske ljudske stranke dr. Krek. L. 1910 je dr. Krek zahteval v dunajskem državnem zboru, da se uvede prisilno starostno zavarovanje nele za delavce, ampak tudi za kmete. Vsled tega so liberalci v njegovem volilnem okraju začeli proti njemu ostudno gonjo. Rekli so kmetom: „Krek vam hoče naložiti nove davke!“ In mnogi lastni pristaši so vstali proti Kreku. Krek ni storil kakor Anglež Burke. Ni rekel kmetom: „Vi ne mislite na črne dni, zato moram jaz za vas misliti, da v starosti ne ostanete brez skorje kruha!“ Ampak Krek je svojim volilcem stvar razložil in jim dal na voljo, da mu izrazijo ali zaupanje ali nezaupanje. In ako mu dajo nezaupnico, odloži poslansko

inesto. Kmetje so zdaj dobro razumeli, da Krek ne dela za svojo korist, ampak da dela za kmetško korist po svoji vesti. In ponovno so mu izrazili svojo popolno zaupanje. Ali bi bil značaj, kdor bi proti svojemu prepričanju popustil volilcem iz strahu, da izgubi mandat, in bi rekel: „Kaj me briga kmetško zavarovanje, če sami nočejo? Glavno je, da so me izvolili in me zopet volijo!“ Tak poslanec bi bil skrajno neznačajan! Krek pa je bil najčistejši značaj!

Doba poslanskega delovanja je odmerjena. Po naši ustavi traja redno 4 leta. Pri vsakih volitvah dobijo volilci pravico, da se znovič odločijo, komu hočejo poveriti skrb za državo in za narod.

Delo v narodni skupščini.

Delo v narodni skupščini obsega predvsem tri reči: 1. zakonodajo (sklepanje zakonov ali postav), 2. odobritev proračuna in pregled računov, 3. nadzorstvo, ali se zakoni izvršujejo.

Glavno delo poslanca v narodni skupščini je, da govori. Govori v skupščini pa niso samo za skupščino, ampak za vse ljudstvo. Ljudstvo mora imeti priliko, da se iz skupščinskih govorov svojih poslancev pouči o vsem, o čemur skupščina sklepa. Ljudstvu se mora dati možnost, da pri naslednjih volitvah sodi, kdo je v skupščini prav govoril in delal, in kdo ne. Često se čuje prislovica, da kak poslanec govori „skozi okno“. To pomeni, da govori za svoje volilce. Poslanca noben govor ne spreobrne. Oni glasujejo vsak po svoje, oziroma kakor sklene klub, ne pa kakor drugi poslanci govorijo. Nek angleški poslanec je rekel: „Slišal sem na tisoče govorov. Nekateri so me pripravili do drugega prepričanja, a niti eden me ni pripravil do drugačnega glasovanja.“ V francoski zbornici včasih celo vladni poslanci ploskajo dobro uspelim govorom govorniških prvakov opozicije (vladi nasprotnih poslancev), a zaraditega nikdar ne glasujejo proti vladi. Manjšina s svojimi govori tudi ne gre za tem, da prepriča večino, ampak da prepriča ljudstvo. Manjšina ima pravico in dolžnost, da iz najvišjega govorniškega odra v državi opozori ljudstvo na škodljivo delovanje večine in njene vlade. In četudi govori ne vplivajo na glasovanje v skupščini, vplivajo tem bolj na glasovanje pri volitvah. Poslanec se mora za svoje govore pripravljati, mora proučevati zakonske predloge, proučevati podobne zakone drugih držav, naobračati na domače razmere izkustva v drugih državah. To je glavna ali pa vsaj morala bi biti glavna dolžnost poslanca.

Volilci pa stavljajo do svojih zastopnikov še druge zahteve. Poslanec mora imeti shode, da svojim volilcem poroča o političnem položaju. Volilci se obračajo do svojega poslanca tudi za pomoč. Zato mora poslanec vlagati interpelacije in stavljati upite (vpra-

šanja) na ministre, mora v odboru za prošnje in pritožbe zagovarjati došle vloge svojih volilcev, povodom razprave o proračunu razložiti potrebe svojega volilnega okraja itd. Na Angleškem, v Nemčiji in Čehoslovaški stavljajo volilci manj osebnih zahtev do poslancev. Zato jim preostaja dovolj časa za zakonodajno delo. Drugače na Francoskem, v Italiji in pri nas, torej v centralističnih državah. Tu se od poslancev zahtevajo vse mogoče intervencije (posredovanja). In čim slabša je v kaki deželi uprava, tembolj mora poslanec nastopati proti krivici, ki jo uprava dela ljudstvu. Francoski poslanci dobivajo dnevno po 15–20 pisem; pri nas je to število mnogo večje. Večinoma mora poslanec pomagati v takih zadevah, ki bi se v dobro urejeni državi morale rešiti tudi brez njegove pomoči ali se sploh ne bi smele dogajati!

Življenje v narodni skupščini.

V skupščini se dela po pravilniku, ki se imenuje skupščinski poslovnik. Poslovnik si v nekih državah napravi skupščina sama (na Angleškem), v drugih državah pa ga napravi vlada v sporazumu s skupščino. Ko se je l. 1920 sestala naša ustavodajna skupščina (konstituanta), ji je predpisala poslovnik vlada. Zato je vsa opozicija (vladi nasprotni poslanci) nastopila proti nazadnjaškemu poslovniku in je na vladne stranke pritiskala, da poslovnik preuredijo. Opozicija se je poslovniku uklonila šele, ko ga je sprejela večina v skupščini. Ko se ustavodajna skupščina (konstituanta) pretvori v navadno zakonodajno skupščino, ima ta pravico, da si sama napravi nov poslovnik. Tako je l. 1921 tudi pri nas skupščina po vzgledu Angleške dobila to pravico, a le na videz; v resnici je o poslovniku zopet odločala vlada, ker vladna večina poslancev je vedno slepo odobrila vse, kar je vlada hotela.

Ko se skupščina snide, si izvoli predsednika. Predsednik ima v skupščini veliko oblast. Predsednik mora biti nepristranski. Zato v angleškem parlamentu izvoljeni predsednik izstopi iz svoje stranke in ostane predsednik, dokler ga je volja. Pri novih volitvah nima protikandidata, s svojimi volilci občuje samo pismeno in izven skupščine politično sploh ne deluje. Zato ima predsednik angleškega parlamenta velik ugled, njegova nepristranost je obče priznana in v zadnjih 50 letih se ni proti njegovim odlokom dvignila niti ena pritožba. V drugih parlamentih se zadovoljijo, da predsednik izstopi iz svojega skupščinskega kluba in da njegova stranka ne pritiska nanj. Pri nas ni bilo doslej niti eno niti drugo.

Razun predsednika voli skupščina tudi odbore. Odbori imajo nalogo, da pretresajo zakonske predloge in da po svojem poročevalcu

pred celokupno skupščino podajo svoje mišljenje o zakonu. Navadno se tudi manjšinam dopušča, da imajo svoje poročevalce. Zakonski predlog se pred skupščino trikrat čita. Po prvem čitanju se razpravlja splošno o zakonu, pri drugem čitanju o vsakem členu posebej, tretje čitanje je zaključno. Nato se o zakonu odloča z glasovanjem. Skupščinske seje so javne. Govori v skupščini so svobodni in poslanca zaradi govorov v zbornici ne morejo klicati pred sodišče.

Poslanci se v skupščini delijo v **parlamentarne klube**. Vsaka stranka ima svoj klub, ali pa se več strank v parlamentu združi v en klub. Tako so se v naš Jugoslovanski klub združile: Slovenska ljudska stranka, [Hrvatska pučka (ljudska) stranka in Bunjevačko—šokačka stranka (iz Vojvodine). Poslancu, ki ne pripada nobenemu klubu, pravijo „divjak.“ Divjak v skupščini zelo težko dela in govori. Navadno govorijo vedno najprej imenitnejši člani večjih strank; predno pride vrsta na divjake, skupščina navadno že sklene, da se razprava konča in divjak ostane brez besede. Poslanci se v klubih dogovorijo vnaprej, kaj in kako bodo govorili in delali v skupščini; tudi če v klubu niso vedno vsi istih misli, v skupščini glasujejo redno vsi enako. Ako se kak poslanec noče pokoriti volji kluba, mora iz kluba izstopiti.

Obstrukcija. Kvorum. Eksodus.

Med zadevami, ki jih mora urediti skupščinski poslovnik, sta najvažnejši dve: zaščita (varstvo) manjšine in zaščita pred manjšino. Poslovnik mora zajamčiti manjšini, da lahko svobodno izrazi svoje mišljenje, najsi je tudi za večino in vlado neugodno. Na drugi strani mora poslovnik zabraniti, da manjšina s svojimi napadi popolnoma ne zavre vsako zakonodajno delo. Vprašali bi se lahko: Ali je poslanec manjšine dovoljeno ovirati delo skupščine? Poglejmo!

Če manjšina vstane, da na vsak način prepreči delo večine v skupščini, pravimo da manjšina obstruira ali vodi **obštrukcijo**. Obštrukcija je dvojna: Tehnično obštrukcijo dela manjšina, če njeni poslanci govorijo brez konca in kraja o vsakojakem, samo da se delo skupščine zavleče. Vemo za nekatere poslance Slovenske ljudske stranke v dunajskem državnem zboru, ki so govorili po 14 ur brez prestanka. Če se poslanci začnejo tako vrstiti v brezkončnih govorih, skupščina seveda ne more izvršiti poslov in to utegne biti vladi jako neprijetno. Taka obštrukcija ni proti predpisom poslovnika. Druga pa je pri fizični obštrukciji. Tu se ne dela več po pravilu, ampak proti pravilu: poslanci zaženejo neznanski ropot, se derejo, piskajo, žvižgajo, razbijajo po klopeh itd. Taka obštrukcija je protipravna. — Vendar utegne biti tudi obštrukcija opravičena. Tehnična obštrukcija je opravičena večinoma tedaj, če se vidi, da je večina že izgubila za-

slombo v ljudstvu. Tehnična obstrukcija je v tem slučaju opravičena, ako gre za tem, da se skupščina razpusti in se razpišejo nove volitve. Fizično obstrukcijo opravičujejo tedaj, ako je izraz odpora proti nepostavnostim večine in proti grobemu kršenju poslovnika. Ali pa ni opravičena tudi tedaj, če je cela skupščina v resnici lažnjiv izraz ljudske volje, bodisi, da je volilni red nepravilčen bodisi da so volitve nasilno izvedene? Ali se v tem slučaju more govoriti o pravici, če si nekateri prisvajajo oblast, ki jim ne pripada? Ali proti sili ni dovoljena raba sile? Žalostna država, v kateri se da opravičiti fizična obstrukcija, ker tam vlada nepostavnost in nasilje!

V skupščinskih poslovnikih je predpisano, koliko poslancev mora biti prisotnih na skupščinski seji, da se morejo posli veljavno vršiti. Tako najmanjše število poslancev, ki morajo biti v skupščini, da se veljavno sklepa, se imenuje **kvorum**. Naša ustava pravi o tem v členu 85: „Narodna skupščina sklepa polnoveljavno, ako je v seji prisotna ena tretjina vseh poslancev.“ Ker bo v naši ravnokar novoizvoljeni narodni skupščini 313 poslancev, bo znašal kvorum 105 poslancev. Ako poslanci manjšine obstruirajo, zelo pazijo na ta kvorum in če vidijo, da poslanci večine brez njih kvoruma ne dosežejo, se dogovorijo in zapustijo zbornico. To se imenuje **eksodus**. Vendar eden poslanec opozicije ostane in zahteva od predsednika, da ugotovi, ali je skupščina sklepčna; in ker v tem slučaju ni dovolj poslancev, je predsednik prisiljen, da razpravo odgodi. Dokler je eksodus sredstvo obstrukcije, je lahko opravičen. Težje je rešiti to vprašanje, če gre za trajni eksodus, kjer manjšina za vedno odide in sploh noče več sodelovati pri skupščinskem delu. Tak trajni eksodus so napravili v dunajskem državnem zboru Čehi, ki več let niso hoteli priti v zbornico. Isto se je godilo v angleškem parlamentu, kamor Irci niso hoteli priti.

Baš ta slučaja Čehov in Ircev kažeta, na kaka dva različna, a edino možna načina se tak trajni eksodus konča: Čehi so se povrnili v zbornico, Irci so vodili oboroženo vstajo in borbo. Vprašanje je: ali poslanec po svoji vesti sme zapustiti narodno skupščino z namenom da se, četudi poslanec, v njo ne povrne več? Tako se boriti, se pravi izpodbijati skupščini zakonitost. Ako se ljudstvo zakonom brez odpora pokori, kakor se je na Češkem, potem je večini to samo ljubo in drago, ker lažje dela po svoji volji. Manjšina končno vendar mora uvideti, da ljudstvo od tega nima koristi, ampak samo veliko škodo in mora popustiti, kakor so se Čehi po mnogih letih povrnili v dunajsko zbornico. Drugače je, ako vse ljudstvo stoji za poslanci in se ne pokori zakonom, ki jih izdaja skupščina. Potem pride do oboroženega spopada, kakor na Irskem. Namesto skupščinskih govorov pokajo puške, preliva se kri in se ljudstvo bori.

Bodočnost parlamentarizma.

Parlament ali narodna skupščina ima dve vrsti načelnih nasprotnikov: absolutiste in anarhiste. Absolutisti so oni, ki hočejo, da se oblast ne da ljudstvu, ali da se odvzame ljudstvu, in da poedinec ali nekoliko njih vlada v državi na svojo pest. Anarhisti nasprotno učijo, da mora biti človek popolnoma svoboden in ne sme trpeti nad seboj nobene oblasti. Absolutisti izumirajo in anarhistov se rodi čedalje manj. Boljševiška diktatura (komanda) je samo prehodno stanje, ker tudi boljševiki hočejo razviti parlamentarizem, četudi na drugi podlagi.

So pomanjkljivosti. V mnogih državah, posebno v tistih, kjer se je uvedla splošna volilna pravica šele pred nedavnim in kjer ljudstvo še ni politično šolano, se zgodi kakor nekaj na Grškem: Grki so poslali svojega vzor — državnika Aristida zaradi njegovih kreposti v pregnanstvo. Tako tudi danes ljudstvo marsikje izključuje najrazumnejše in najboljšje ljudi od dela v narodni skupščini. Razumljivo je to: ker kdor je dosedaj slišal samo surove besede, rad čuje laskanje. A življenje teče, ljudstvo si nabere izkušenj in kmalu noče več praznega laskanja in praznih obljub, ampak hoče resnico!

Z izobrazbo ljudstva se dvigne tudi višina narodne skupščine.

KASTOR:

DIVNA DALMACIJA.

II. Od Bakra do Šibenika.

Lepa je noč na morju, krasna kakor pravljica iz tisoč in ene noči . . . Globoke brazde reže ladja v morsko gladino, iz globine vrejo diamanti brez števila. Morski bogovi se igrajo z njimi, mečejo jih v ladjo, na ladjo nam pred noge. Uloviti jih hočem, pa v mojih rokah se spremenijo v — vodo. Morski bogovi se mi smejejo, izginejo v svojo palačo in v nekaj trenutkih prišumijo z novimi dragulji lepšimi od prejšnjih. Vedno več pošasti se bliža ladji, s strašno naglico drvijo proti nam. Vse so okrašene z biseri. In zdaj — iz morja raste palača . . vedno večja je . . . iz čistega mramorja je — in — o groza — na njej čepi sam peklenšček. Oči se mu svetijo, roko izteguje, žrelo odpira — požrl bo nas!

„Kaj pa dremlješ, ko je tako lepa noč.“ močna roka mojega prijatelja me je zbudila iz sanjarij, „poglej ravnokar se bližamo otoku Krku. Kakor iz mramorja sklesan se dviga iz morja!“

Res, to je tista skrivnostna palača, ki je v blede mesečini tako tajinstvena. Ali sem na krovu res zadremal? Ni mogoče! Saj vidim

kako se kopljejo zvezde v temnem morju, naslajam se ob očarujočih melodijah, ki jih poje neizmerno morje —

„Zaspanec! Že zopet kimaš! Ali se nič ne zanimaš za otok Krk, iz katerega je vodil odločni škof dr. Anton Mahnič hrvatski narod?“ Udano sem poslušal modrovanje za zgodovino navdušenega prijatelja, ki mi je napravil celo predavanje o delovanju rajnega dr. Mahniča. „Na tem malem otoku je delal dr. Mahnič čudeže. Ustanovil je narodu tiskarno „Kurykta,“ izdajal je liste, posebno „Hrvatsko Stražo“, ki je še sedaj najboljši hrvatski katoliški mesečnik, boril se je za hrvatski jezik kot učni jezik pri katehetskem pouku v šolah, uredil vprašanje glagolice v škofiji, ustanovil dijaško semenišče, med vojsko nastopil proti rekvizicijam živil, skrbel za prehrano ljudstva na otokih. In v zahvalo? Zaprli so ga, zahrbtno odvedli v Italijo, v pregnanstvo, odkoder je pisмено navduševal narod. Težko bolan se je vrnil 1920 leta na otok Krk in 14. dec. istega leta je umrl v Zagrebu. To je usoda delavnih mož, posebno še duhovnikov. — In mi Slovenci, ali nismo ravno dr. Mahnič v prvi vrsti dolžni hvaležnosti za vse organizacije, ki jih imamo..

„Pojdiva spat“ prekinem navdušenega Ursusa, „jutri naju čaka se vroč dan.“ Udal se je. Zlezla sva na ozke postelje tesne kabine. Enakomerno, zamolklo so delovali stroji, prijetno nas je zibala ladja, morje je nam šepetalo uspavanko in kmalu so potegnili mene morski bogovi v svoje razkošne palače, mojemu prijatelju pa je razkazoval dr. Mahnič otok Krk . . .

Jutranjo solnce je naju privabilo zopet na krov. Ravno je izginjal v daljavi Zadar. Bridki spomini se zbudajo — Taljani so še tam gospodarji. Vedno bolj globoko se hočejo zagristi v našo državo. Taljanski ribiški čolni z rumenimi jadri se šopirijo po našem morju. Taljani se opirajo na zgodovinsko pravico. Dolgo časa so gospodovali Zadru Benečani. V novejšem času je bil Zadar s svojimi 14.000 prebivalci središče Dalmacije. Zadar je znamenit po svojih starih cerkvah in umetninah, slovel je tudi po likerju (vrsta žganja) maraskin. 300.000 steklenic so pošiljali vsako leto tega žganja v svet. Izdelujejo ga iz višenj.

Dalmatinska obala je okoli Zadra zelo nizka in razkosana. Številni otoki so se odtrgali od celine in so posejani po morju. Gorati so, sestojijo iz apnenea, zato imajo kraški značaj. Ako bi se morska gladina znižala za 100 m, bi se zopet vsi otoki držali celine.

Biograd! zakliče mornar in pokaže na mestece ob morju. Danes je brezpomembna ta naselbina v enajstem in dvanajstem stoletju je pa igrala važno ulogo v hrvatski zgodovini.

Spretno se izogiblje naša ladja neštetim čerem in klečem, ki se hinavsko skrivajo pod morsko gladino. Dalmacija nas žalostno pozdravlja

iz daljave, kaže svoja gola rebra, ki jih le redkokdaj sramežljivo skrije pod oljčne gozdove. Ko je za nami utrjeni otok sv. Miklavža, se ustavi ladja v Šibeniku.

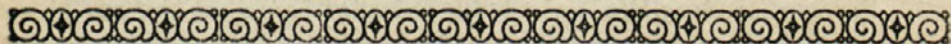
Detektivi in orožniki so nama odvzeli potne liste in naju spustili na kopno.

Odkar smo izgubili Zadar, je postal Šibenik važno пристanišče. In vendar! Povsod stoji delo, brezposelni postopajo ob obali ali pa spijo v ozkih ulicah. Večina prebivalcev (13.000) živi od ročnega dela — in tega ni. Avstrija je zanemarjala Dalmacijo, Italija jo je izmzgala — in Jugoslavija? — Tvorница umetnih gnojil je ustavila delo in odpustila 600 delavcev, samo žganje (maraskin) še pridno izdelujejo . . . V Šibeniku je poprej cvetela lesna trgovina, sedaj počiva po večini tudi ta. Ljudje so obupani. Zemlja ni rodovitna, zaslužka poštenega skoraj ni mogoče najti — in zato gredo Dalmatinci v tujino ali pa umirajo lakote v domovini.

Težke so bile najine misli, ko sva korakala molče po vroči cesti Slapi reke Krke, ki se izliva pri Šibeniku v morje, so bili najin cilj. Svet naokol je pust in gol. Redkokje sameva pozamezno figovo drevo. Polja skoraj ni videti. Dalmatinsko Zâgorje ali Zagora se imenuje ta puščava, ki se vleče skoraj do Splita. Na cesti srečava Dalmatinca. V najlepši možki dobi je, velik, suh, zagorel v obraz. Premajhna dalmatinska čepica mu čepi nad levim ušesom. Na rami nosi veliko vrečo. Prijazno naju pozdravi in kmalu nama odkrije svoje srce. Opisuje svojo bedo in trpljenje. Domov v napol porušeno bajto skoraj ne upa, ker čakajo lačni otroci na skorjo kruha, ki je ne more dobiti nikjer. Žena in on sta hodila v tovarno, sedaj sta oba brez dela. V vasi, kjer je on doma, pride na posameznika na en mesec 5 kg kruha. Večina revežev nima poštene hrane niti ob nedeljah ne ob praznikih. Uživajo največ zelje in celo — travo. K maši ob nedeljah ne hodijo, ker so vsi raztrgani in razcapani. Med ljudem se zelo širijo kužne bolezni.

„Kaj pa nabirate v to vrečo“, vprašam bednega Dalmatinca. Nekoliko v zadregi je z odgovorom. Sram ga je. Pa kmalu pokaže na živalske odpadke na cesti: „Glejte, to je zlato, ki ga nabiram in zakopljem v svoje revne njive. Tako se moramo truditi; pa pride naliv in mi vzame vso zemljo, ki sem jo s trudom obdelal!“

Prišli smo ravno do kamenite koč. Dva napol naga otročka sta čepela na pragu. Suhe roke so se iztegnile proti nam, lačne oči so se zabodle v najine debele nahrbtnike in tiho sta zaprosila: Kruha! — Bedna Dalmacija!

TUGOMER SAMOV:

TARCIZIJ.

Po nemški povesti H. Federerja.

Povest, ki vam jo hočem povedati, se godi v prvih stoletjih krščanstva v sijajnem Rimu, glavnem mestu mogočnega rimskega cesarstva, ki je segalo tedaj celo do naših krajev. Godi se v onih težkih časih, ko so poganski rimski cesarji grozovito preganjali kristjane. Kako težke poskušnje za mlado Kristusovo cerkev! A izšla je iz njih kot zmagovalka nad trhlím poganstvom, vse večja, močnejša in veličastnejša. Kri mučencev je bila seme kristjanov!

Tedanji kristjani niso smeli dihati na solncu, nikar da bi se zbirali ali celo javno molili. Zato so se morali zateči pod zemljo. Zbirali so se v katakombah, kjer so bili vsaj nekoliko varni pred svojimi zalezovalci. Katakombe so bili ozki podzemeljski rovi, ki so se tupatam razširjali v kak večji prostor. Tu pod zemljo je bilo skrito junaško seme krščanstva. Ni smelo še pogledati na svetlo. Brezsrčna zima bi ga bila ugonobila. A nekaj posebno močnih in junaških cimic je moralo vendar od časa do časa na prosto, da so pogledale, kakšen je čas in da so hrabrile brate pod zemljo. Mnogo jih je pri tem poginilo. A kaj zato? Zemljo so gnojile. — Druge jim sledijo. Kmalu se jih ne da več zatreli. Led in sneg in pesek in skale premagajo, svoje novo življenje izlivajo nad novim svetom. Nastala je pomlad! — A težko so si jo morali prislužiti! Več ko dvesto let katakomb, toliko groznih preganjanj — preden so zmagali!

1. Junaško v smrt.

Živel je tedaj tam doli v podzemeljskih hodnikih deček šestnajstih, sedemnajstih let. Očeta in mater so mu kot kristjana obglavili. Palačo in posestvo na Monte Kavu so mu bili vzeli. Kajti tudi on ni verjel, da bi moglo biti v resnici dvesto smešnih, zlatih poganskih bogov — veroval je, da je le eden, strog, a tudi nedoumno ljubezniv Bog. Silno, da, strastno je bil prešinjen od te vere! Sklenil je, da pri prvi javni smrtni obsodbi nad kakim kristjanom skoči za obsojencem v smrt, ko bo rabelj dvignil sekiro ali prižgal grmado. Glasno bi zaklical:

„Tudi jaz sem kristjan! Imenujem se Tarcizij. Kdor se bo še kdaj imenoval Tarcizij, naj se spominja mene in naj postane kristjan in naj se smeji smrti, kakor se ji smejim zdaj jaz! . . . Tu, rablji, usmrтите me! . . .“

Tako bi glasno klical, da bi ga slišalo vse ljudstvo. Hraber in drzen dečko! Ni je bilo nevarnosti, ki bi se je bil bal! Ni se bal smrtnih muk! Tudi ne grozot, spričo katerih bi se marsikateri junak, ki ni nikdar vztrepetal, tresel kakor otrok . . . !

Dan za dnem se je plazil Tarcizij k sodnijskim obravnavam. Slednjič je pričakal ono, po čemer je tako željno hrepenel kakor po svojem rojstnem dnevu: zaslišanje in obsodbo dveh odločnih kristjanov!

Pred sodnikom sta stala stara plemenita Monika Sevêra in njen zvesti in udani suženj Onostópolos. Sevêra je bila že pri petdesetih letih, vsa od protina zveržena in napol hroma; lase je imela že srebrnobeke — kakor stoletna. Bila je, kakor da vidiš pred seboj kupček pepela. Ko pa je bilo treba sodniku odgovoriti, tedaj je zadonel iz te razvaline glas, močen in silen, kakor da govori velikan, ne pa šibka ženica. Iz nagubanega lica so ji zažarele sicer skoro vedno zaprte oči kakor dvoje solnc. Vsi so strmeli.

„No, da“, so rekli, „saj je tudi iz rodovine Gaja Mária¹. Ti imajo vsi tako silen pogled. Le odpravite jo brž, sicer začara še liktorje² in celo namestnika samega!...“

Prinesli so jo bili v nosilnici pred sodnika in njen suženj Onostópolos jo je dvignil iz nje kakor sivo, staro pličico ter jo posadil na kameniti sedež za priče. — Obsodili so jo v smrt pod sekiro. Njen spremljevalec pa naj bo kot malovreden suženj pri prihodnji igri z zverinami vržen v areno³. Ta neenakost je bolela oba. Živela namreč nista kakor gospodinja in hlapec, temveč kakor brat in sestra mnogo tihih let v Marcijevi hiši. Zato sta oba prosila za milost, da smeta umreti iste smrti, bodisi pod mečem ali pod zobom divjega tigra...

„Dobro!“ je privolil sodnik zasmehljivo. „Naj pa gresta oba na sprehod k divjim zverem! Ambulent!⁴“ je dodal izrecno, kakor bi bil to le vesel sprehodič v lukulske (razkošne) vrtove. —

A gospa Sevèra teh besed ni sprejela kot zasmeh. S svojim silnim, skoro moškim basom se je vzradostila:

„O da, prav praviš, Meleager“ — tako se je imenoval sodnik — „nikdar se še nisem pripravljala na lepši sprehod! Pravzaprav bi moral iti z menoj ti, prijatelj! Saj si se tolikokrat sprehajal s Flavijem Kuro, z dobro Priscilo in z menoj po Aventinu! — Ko smo še bili otroci... Ali še ves? Prav vljudno te vabim —!“

Sodnik jezno pomigne, naj ju odvedejo. Obraz se mu je stemnil od sramu, da je obsodil tovarišico... še več kot tovarišico svoje strastne mladosti... in jo vrhutega še zasmehoval. In stopili so pred njega lepi dnevi njegove otroške dobe... porastli griči rimski... njegova sestra Priscila, ki je umrla tako zgodaj in tako lepo...

Še enkrat je mignil odločneje. A nosilnice ni bilo več. — Hudoben šaljivec je zaklical zasmehljivo:

„Če se gospodična tako rada sprehaja, naj le vzame urno pot pod nogé!“

„In poskoči naj devica, saltet virgo,“ se je ponorčeval mlad stotnik z gladko obrito, otročjo brado, „poskoči naj devičica! Naši levi si že zdavnaj želijo take slaščice!“

Ob pogledu na majhno suho gospodično, na kateri ni bilo drugega ko kost in suha koža, so se robati vojaki zasmejali. Večina gledalcev pa je zadrževala smeh, pač iz prirojenega takta napram ženski. Več pa tudi niso storili.

„Slišala sem,“ je odgovorila sedaj Monika Sevèra z grmečim glasom, „da imajo levi nad trdo kostjo več veselja kot nad gnilim mesom naših deluharjev“.

Pri tem je pokazala s svojim suhim prstom na sodnijske prisednike, katerih večina je čez mero obteževala sedeže — —

„In da so naše kosti trde, to ste, mislim, že doživeli na Gaju Mariju n na njegovem zetu Gaju Cezarju⁵. Sicer bi vas bili barbari že zdavnaj po-

¹ Gaj Marij (C. Marius) slavni vojskovodja in sedemkratni konzul rimski (155–88 pr. Kr.).

² liktor — sodnijski sluga.

³ arena — okrogel, s peskom posut prostor v rimskih gledališčih, kjer so se vršile igre.

⁴ ambulent — naj gresta!

⁵ Gaj Julij Cezar (C. Julius Caesar), pisatelj in eden najznamenitejših rimskih vojskovodij (okr. 100–44 pr. Kr.).

žrli... A odpusti mi Bog, da se baham —!“ je prenehala z mnogo tišjim glasom in se smehljala kakor prešeren otrok, ki so ga zasačili... Njen smehljaj je bil tako skromen in proseč, kakor da prosi: Odpustite, kar sem rekla! Nisem mislila hudo...

Potem se pa brez moči obrne k služabniku. Saj ni mogla stopiti sama niti en korak. Zato zardi: Zdaj bo odkrito, kako se je poprej bahala s trdimi kostmi Marijev. —!

A suženj, starec že, ki so se mu kakor gošča zraščali lasje in brada krog obraza, jo takoj nalahno in boječe dvigne, narahlo posadi na svojo desnico ter jo odnese skozi vhod, okrašen s stebri.

Gledalci pa si od tihega spoštovanja niso upali niti dahniti.

(Dalje prihodnjič)

POD VAŠKO LIPO.

Moderni Samsoni. Navdušen, delaven in vztrajen voditelj ima v sebi neko čarovno privlačno silo. Za seboj ptegne skoraj vse fante domačega kraja. Takim od Boga z lepimi darovi obdarovanim voditeljem preti mnogo nevarnosti. Teh voditeljev se nasprotniki naših organizacij najbolj bojijo, te voditelje hočejo na vsak način uničiti. Pri izbiri sredstev so zelo previdni in premeteni. Nasprotniki vedo namreč dobro, da ne pridejo s silo do zaželjenega cilja. Sila bi rodila močen odpor pri navdušenem mladem voditelju in sila bi ga priklenila le še bolj k organizaciji. Zato si pa zberejo drugo pot: s prijaznimi besedami, s hvalisanjem se mu hočejo prilizniti in ga potem zapeljati na prepovedana pota. Vabijo ga v gostilne, kjer pijejo in pojejo ž njim, hvalijo njegove zmožnosti, ga pomilujejo, ker živi tako puščavniško, samostansko življenje, ker se izogiblje pivskih družb, ker ne izrabljuje dovolj lepega mladega življenja. Takemu voditelju nastavljajo nasprotniki tudi malovredne ženske, ki so zapravile že svojo žensko čast in poteptale v blato svojo nedolžnost, da ga bi izkvarile. Gorje fantu, ki se uda lepim besedam teh prijateljev in prijateljic, hudičevih hlapcev in dekel. Navdušenje in delavnost mu bo ubila pijača, možatosti in odločnosti ga bo oropala nečistost. Kmalu bo izgubljen za katoliško organizacijo, kmalu se bo izneveril katoliškemu načelom, postal bo suženj hudobije, strasti. Tožilo se mu bo po prejšnjih lepih dneh poštenosti in nedolžnosti kakor nesrečnemu, priklenjenemu Samsonu ki ga je nesramna Dalila oropala moči, možatosti, sreče... Velikonočni zvonovi pojejo v svet zmagoslavno pesem o prerorenju in odrešenju. Odrešenik je zdobil verige, v katere je vkoval začetnik vsega hudega vse človeštvo in stvarstvo. Nesrečni, moderni Samsoni! ne zapirajte ušes veličastni, velikonočni pesmi o zmagi, o novem življenju,

o osvoboditvi! Zdrobite okove slabih razvad, strasti, osvobodite se, zapojte tudi vi veselo velikonočno pesem o pravi svobodi, o odrešenem življenju!

Kaj pišejo slovenski vojaki? Iz Banata. Mnogo Slovencev je pri vojakih v Banatu. Središče Banata je mesto Vel. Bečkerek, ki šteje 27.523 prebivalcev. Po sredi mesta pelje ozkotirna železnica, a poleg mesta je kanal „Begej“, po katerem vozijo parobrodi. Prebivalstvo je zelo mešane narodnosti. V mestu in v bližnji okolici so pomešani Madžari s Srbi, Švabi s Slovaki, Vlahi s Rumuni, Židi s cigani. Kakor ima vsak kraj in mesto, tako ima tudi Vel. Bečkerek svoje običaje. Ko še zjutraj najslajše spim, me prebudi bučanje in trobentanje pastirjev, ki ženejo živino iz mesta na puzto (ravnina). Vstanem. Daleč — daleč tam na obzorju se je pričelo svitati, oblaki postajajo rdeči — temno rdeči. Jutranji mir motijo le vetrnjače (mlin na veter), ki leno obračajo svoja krila. Tu in tam se čuje lajanje psov, meketanje ovc in rezgetanje konj. Solnce izhaja kot temno rdeča-žareča krogla, daleč tam, kjer se pusta spaja z nebom. Ura je šest. Iz stolpa katoliške cerkve vabi zvon k službi božji. Grem k sv. maši. Ljudje se malo spogledajo, ko vidijo „srbskega“ vojaka v katoliški cerkvi. Cerkev je nabito polna. Mladina je spredaj pri oltarju, na eni strani fantje, na drugi dekleta. V cerkvi je ves čas tako lep red, da sem se samo čudil. Mi Slovenci smo sicer tudi pobožni, toda reda in miru ne poznamo takega, kakor ti Banačani.

Po sv. maši grem malo na trg, Mnogo Banačanov v narodnih nošah je tu: na glavi imajo črno kučmo kot nekdanj grenadirji, suknja je doma izdelana ravno tako kakor hlače. Na nogah imajo rumene nogavice in opanke, čez suknjo nosijo telovnik iz ovčje kože, na katerem je všito zlato. Ženske so oblečene tako kakor pri nas, samo s to razliko, da se tu, kjer je kultura na višji stopnji, kmečka dekleta šminkajo, pudrajo in parfimirajo, a okoli vratu si obesijo nakit iz samih zlatih cekinov ali napoleondrov. Čim več cekinov ima dekle, tem več tudi velja. Nekatera si obesi okoli vratu toliko cekinov, da njihova teža upogne ponosni vrat in nežno napudrano glavico! Taka sirota pomaga z rokami nositi težko breme. Gruča kričavih ciganov obrne moje pozornost na sebe. Barantajo za konje. V bližini kadijo njihove žene iz dolge „fajfice“, otroci pa „čikajo“ — a vsi skup so en glaven faktor na trgu tu v Bečkerek. To so glavni mešetarji in vešti — džepari. Kmalu sem se naveličal tega smrdljivega mesta, zaželel sem po čistem zraku — in spomini so mi odleteli daleč — v naše lepe Savinjske planine — na Ojstrico — kjer je zrak čist in prijeten.

Podnar. J. K.

Trebinje v Hercegovini. Življenje, ki ga živimo tu v daljavi ni kaj rožnato. Najbolj nas žalosti, da tukaj naš jezik zapostavljajo. Ža-

lostno je, da se med našimi fanti ne sliši drugega kakor porka M.... in druge slične kletvice. Strašno je življenje med takimi ljudmi. Prej si še niti misliti nisem mogel, da bi mogle biti med ljudmi take surovine. Tukaj je danes, to je 3. marca, prav vroče. Med potoma, ko smo se semkaj vozili, smo videli v Mostarju cvesti slive in črešnje. Tu jih seveda ne vidimo, ker tukaj ni drugega, ko samo kamenje. S. M.

Zelenika v Dalmaciji. Slovenski fantje vojaki smo šli iz Celja v Dalmacijo po suhem in po morju. Doživeli smo vihar in morsko bolezen. Prijetna ni Dalmacija, še manj pa naše surovo podčastništvo, ki nas vedno balina. Orli vojaki doživljamo trdo preizkušnjo za svoje prepričanje, a k orajža velja. Bog živi Orle in abstnente!

Mladeniški shod pri Sv. Jožefu nad Celjem se vrši na binkoštni pondeljek. Natančnejši spored objavimo prihodnjič. (Lani je tak mladeniški shod bil v Ljubljani).

DRUŠTVENI GLASNIK.

KAKO SE SNUJEJO IZOBRAŽEVALNA DRUŠTVA?

Ne da se tajiti, da je pri nas društveno življenje zelo razvito. Toda še je mnogo krajev, kjer nimajo nobenega društva. Ne mislimo samo na gospodarska društva, ki spadajo sicer med najvažnejše; v prvi vrsti imamo pred očmi naša katoliška izobraževalna društva. Na mnogih krajih jih še ni. Tem hoče podati v naslednjem „Naš dom“, navodila, kako se ustanavljajo izobraževalna društva.

Pred vsem mora snovatelj društva dobro poznati tozadevne zakonite predpise. Ker še nimamo novega društvenega zakona, zato se moramo ozirati na prejšnje avstrijske predpise, ki so še v veljavi. Kaj pravi zakon? Tisti, ki nameravajo ustanoviti društvo, so dolžni to naznaniti pismeno politični deželni oblasti. Ob enem naj predložijo pravila. Iz pravil se mora razvideti: a) namen društva; b) način ustanovitve in obnovitve; c) sedež društva; d) pravice in dolžnosti društvenih članov; e) upravniki (organi) društvenega vodstva; f) pogoji veljavnih sklepov in oglasov; g) način, kako se poravnajo prepiri v društvu; h) zastopanje društva na zunaj; i) določbe o razpustu društva.

Pravila je treba predložiti v **petero izvodih**. Pravil ni treba samostojno sestavljati. „Slovenska krščansko socialna zveza“ v Ljubljani oziroma v Mariboru ima v zalogi že tiskana vzorna pravila. Da ni treba pravil prepisovati, se naroči potrebno število tiskanih izvodov.

Dotična prazna mesta je treba izpolniti. Popravljati se ne sme ničesar. Vsak izvod je treba kolkovati: Eden izvod, na kojega pride uradno potrdilo, je treba kolkovati s 3 Din, ostale štiri pa z 1 Din. Pod vsak izvod treba zapisati datum, t. j. kraj, dan in leto. Tudi mora predlagatelj društva vsak izvod lastnoročno podpisati. Na vsak izvod naj se zapiše zgoraj na levi črka A.

Tako prirejena pravila, v petero izvodih, se morajo poslati pokrajinski upravi (notranji oddelek) v Ljubljani, s sledečo prošnjo:

Pokrajinski upravi za Slovenijo

(notranji oddelek)

v Ljubljani.

Podpisani namerava ustanoviti društvo z imenom „Slovensko katoliško izobraževalno društvo“ v . . . . . Naznanilu prilage zakonito zahtevanih petero izvodov pravil in prosi, da se to naznanilo blagovoli vzeti v vednost ter da se v smislu § 9. zakona o društvenem pravu izda potrdilo o obstoju društva.

V . . . . . dne . . . . . 19 . .

N. N.

posestnik, kmetski sin i. t. d.

Prošnja se mora kolekovati tudi s 3 Din, ob enem pa priložiti kolek za 10 Din za rešitev prošnje. Ta prošnja s peterimi pravili vred (kolekovanimi) se v zaprtem in priporočenem kuvertu odda na pošto. Naslov: Pokrajinska uprava za Slovenijo — (notranji oddelek) Ljubljana. Vlada mora v teku štirih tednov prošnjo rešiti. Ako predlagatelj v tem roku ne bi dobil obvestila, se smatra, da je društvo odobreno. Društvo se lahko začne pripravljati na ustanovni občni zbor. Predlagatelj naj skrbi, da prej ko mogoče vpiše v društvo vsaj 20 članov. Če jih dobi več, je tem bolje.

Sklicanje ustanovnega občnega zbora je v smislu § 15. društvenega zakona treba naznaniti 24 ur preje politični oblasti (okrajnemu glavarstvu).

Naznanilo se napravi tako-le:

Okrajnemu glavarstvu

v . . . . .

Podpisani predlagatelj naznanja, da se vrši v nedeljo dne . . . . . ob . . . . . uri do(po)poldne v prostorih v . . . . . ustanovni